

Samspelet mellan forskning och politik

Lars Calmfors

Utbildningsdepartementet

12/3-2012

Frågor

- Hur rigga ett system så att politiken beaktar forskningsresultat på bästa sätt?
- Ska forskare bara presentera ren analys eller ska de också ge normativa rekommendationer?
- Ska akademiska forskare knytas in-house till myndigheter/departement eller ska relevant forskningsunderlag produceras utanför?

Idealbild

- Forskare producerar ren analys av olika samband – mellan medel och mål
- Det politiska systemet väljer medel för att uppnå önskade mål på basis av forskningskunskap **och värderingar**
- Hot mot detta
 - politiker tolkar forskningsresultat utifrån sina värderingar
 - forskare låter värderingar styra forskningsresultaten

Sex exempel

1. SNS Konjunkturråd 1980-talet
2. Ekonomiska rådet (Finansdepartementet) 1993-2001
3. Finanspolitiska rådet (2007-2011)
4. IFAU
5. Arbetsmarknadspolitiska kommittén 1994-1996
6. EMU-utredningen 1995-1996

SNS Konjunkturråd (1980-talet)

- Själständigt tankesmedja
- Pådrivande för **normpolitiken**
 - ackommodationspolitiken hade misslyckats
 - ond cirkel av inflation och devalveringar
 - växelkursnorm för att bryta detta
- Från början nyanserad argumentation – undantagsklausul
- Hårt motstånd – nyanserna i argumentationen försvinner
- Argumentation för fast växelkurs även under den ekonomiska krisen 1991-1992
- Ingen förståelse för att detta var speciell situation
- Ekonomerna blev politikentreprenörer – för nära allians ekonomer/politiker/journalister
- Bestående resultat: självständig Riksbank?

Ekonomiska rådet (1993-2001)

- Akademisk rådgivargrupp till Finansdepartementet – vetenskaplig rådgivning
- Månatliga möten med tjänstemän i departementet
 - seminarier, lunchdiskussioner
 - sporadiska möten med finansministern
 - normativa rekommendationer om politiken
- Argumentation för RUT-avdrag, jobbskatteavdrag, mindre generös arbetslöshetsersättning, mindre volymer arbetsmarknadsprogram
- Mycket litet inflytande på politiken
 - Undantag: Riksbankens självständighet (inflation respektive växelkurs)
- Intern argumentation i departementet hade ingen kraft
- Ekonomerna blev koopterade – försiktighet i den offentliga debatten

Finanspolitiska rådet (2007-2011)

- Självständig myndighet med uppgift att utvärdera finanspolitiken
 - normativa rekommendationer utifrån de mål som regeringen angivit
- Ingen rådgivning bakom stängda dörrar till regeringen/Finansdepartementet
- Offentliga rapporter – offentliga uttalanden
- Mer inflytande (men med tidseftersläpning) än Ekonomiska rådet – men också mer konfrontation
- Olyckligt om ”vanlig” myndighet
 - myndighetsdialog
 - årlig budgetdiskussion
 - styrning av ledamöternas arbetstid

Frågor

- Faktisk politik
 - kontracyklisk finanspolitik
 - inte förtida sparande för längre livslängd
 - a-kasseavgifter
 - indexerad pensionsålder
 - undantagsklausul utgiftstak (?)
- Analys
 - överskottsmål
 - jobbskatteavdrag
 - offentliga investeringar och offentlig sektors kapitalstock
 - hållbarhetskalkyler

IFAU

- Utvärdering av arbetsmarknads- och så småningom också utbildningspolitik
- Egen myndighet men nära Uppsala universitet
- Positiv analys men knappast normativa rekommendationer
 - analys vid forskningsfronten
- Hur stort inflytande?
 - mindre volymer arbetsmarknadspolitiska program
 - undanträngningseffekter
 - jobbsökaraktiviteter
 - nya åtgärder lanseras ofta utan föregående analys (kompletterande aktörer, etableringslotsar, jobbcoacher)
- Förhållandevis litet inflytande i förhållande till analyskvaliteten

Arbetsmarknadspolitiska kommittén (1994-96)

- Parlamentarisk utredning med experter, sakkunninga (inkl AMS-chef)
- Intresse för kunskapsinhämtning fram till viss tidpunkt
- I stort sett inga förslag till förändringar
- Betänkandet skrevs till stora delar av tjänstemän på AMS

EMU-utredningen (1995-96)

- Enbart experter: nationalekonomer och statsvetare
- Försök till viss politisk styrning
 - bara analys eller analys och rekommendation
- Rekommendation: Sverige stå utanför valutaunionen till dess svensk ekonomi var redo
- Utredningen blev "benchmark" för den fortsatta debatten
 - samhällsekonomiska effektivitetsvinster
 - stabiliseringspolitiska kostnader (asymmetriska störningar)
 - politiska konsekvenser
- Inflytande framför allt därför att utredningen tog ställning
 - analysen fanns för dem som ville väga konsekvenser på ett annat sätt
 - känslighetsanalys
- God analys därför att ledamöterna inte tog taktiska hänsyn i själva analysarbetet

Slutsatser

- Forskningsunderlag för politik bör produceras utanför departement/myndigheter
 - offentlighet krävs för tillräcklig påverkan
 - inte möten bakom stängda dörrar för att undvika kooptering
 - bästa garantin för hög kvalitet in-house
- Mer relevans om det levereras av särskilda ”producenter” som IFAU eller Finanspolitiska rådet än bara av det akademiska samhället
 - men inte för många sådana ”producenter”
 - begränsat antal krävs för legitimitet och genomslag i debatten
- Sådana ”producenter” måste ha tillräcklig självständighet
- Mer genomslag om inte bara positiv analys utan också normativa rekommendationer
 - skilj analys från rekommendationer
 - inte egna mål
 - känslighetsanalys